

УДК 343.345

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2024.21.306241>

І. В. Поштаренко,

викладач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх
справ

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 150-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу об'єкту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 150¹ Кримінального кодексу України «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом». Запропоновано визнавати родовим об'єктом аналізованого кримінального правопорушення сукупність конституційних прав і свобод на вільний розвиток особистості. Виокремлено основний безпосередній (відносини, що забезпечують нормальний фізичний та психічний розвиток малолітньої дитини, а також свободу від використання її в будь-якій формі асоціальної діяльності), обов'язковий додатковий безпосередній об'єкт (відносини, які гарантують належний освітній рівень малолітніх дітей) та факультативний додатковий безпосередній (відносини в сфері охорони фізичного і психічного здоров'я, а також честь і гідність малолітньої дитини) об'єкти кримінального правопорушення, передбаченого ст. 150¹ Кримінального кодексу України.

Визначено гідність як розуміння цінності кожної фізичної особи в якості унікальної біопсихосоціальної цінності; честі – як позитивної соціальної оцінки особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло. Доведено, як свідчить аналіз понять «воля», «честь» та «гідність», що використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом не спричиняє шкоду ані її честі, ані її гідності. Запропоновано визнавати, що використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом є кримінальним правопорушенням, яке ставить під загрозу нормальний фізичний і моральний розвиток малолітньої дитини, а не її волю, честь чи гідність.

Встановлено місце кримінального правопорушення, передбаченого ст. 150¹ КК, в структурі норм Кримінального кодексу України. Для удосконалення норм чинного Кримінального кодексу України запропоновано ряд змін і доповнень з урахуванням положень кримінально-правової науки стосовно їх доцільності та обґрунтованості.

Ключові слова: *родовий, основний безпосередній, обов'язковий додатковий безпосередній та факультативний додатковий безпосередній об'єкти кримінального правопорушення, малолітня дитина, жебрацтво, воля, честь, гідність.*

Постановка проблеми. Питання підвищення ефективності норм кримінального законодавства України про відповідальність за різного роду посягання, в тому числі – на волю, честь і гідність особи, є безсумнівною. Але при удосконаленні норм чинного Кримінального кодексу України (далі – КК) варто враховувати положення кримінально-правової науки стосовно доцільності та обґрунтованості запровадження ряду змін і доповнень до КК.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання об'єкта кримінального правопорушення завжди були предметом жвавих дискусій, які проводили вчені-криміналісти, починаючи з кінця ХІХ ст. і до сьогодні. Теорія кримінального права характеризується невизначеністю наукових положень щодо вчення про об'єкт кримінального правопорушення, адже об'єктом до цього часу вважають: охоронюваний законом про кримінальну відповідальність порядок відносин між людьми в суспільстві; суспільні відносини¹; соціальні блага (цінності), що охороняються КК; людину або конкретні сфери (різновиди, вияви) її життєдіяльності²; правові відносини³. Зважаючи на вищевикладене, **метою статті** є визначення особливостей об'єкту діяння, передбаченого ст. 150¹ КК «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом».

Виклад основного матеріалу. Для повного з'ясування сутності та соціально-правової значущості об'єкта кримінального правопорушення у теорії кримінального права здійснюється його класифікація на певні види. Існує кілька критеріїв класифікації об'єкта кримінального правопорушення,

¹ Кримінальне право України: Загальна частина : [підруч.] / [Бажанов М. І., Баулін Ю. В., Борисов В. І. та ін.] ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. [2-ге вид., переробл. і допов.]. Київ : Юрінком Інтер, 2005. С. 173.

² Смельянов В. П. Дискусійні питання щодо визначення об'єкта злочину у кримінально-правовій науці. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. № 16. С. 173.

³ Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України) : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2006. С. 154.

але найбільш поширеною є триступенева класифікація об'єктів, яка виділяє загальний, родовий та безпосередній об'єкти⁴.

У теорії кримінального права існує позиція, що родовий об'єкт як складова частина загального об'єкта є базою для класифікації кримінальних правопорушень за групами. Тому варто визнати правильною позицію Лащука Є. В. стосовно того, що родовий об'єкт кримінальних правопорушень виступає критерієм, за яким законодавець об'єднав кримінально-правові норми в окремі розділи Особливої частини КК, до яких включаються, залежно від об'єкта кримінально-правової охорони, нові норми⁵. Отже, як впливає з назви Розділу III Особливої частини КК, родовим об'єктом аналізованого кримінального правопорушення мають виступати воля, честь та гідність особи. Для розуміння сутності аналізованого складу правопорушення необхідно детально охарактеризувати кожне з вказаних понять.

В юриспруденції поняття «воля» тлумачиться як право самостійно визначати свої вчинки, розпоряджатися собою та своїм часом⁶; право ніким не бути примушеним робити те, що не передбачено законодавством, бути незалежним при обранні своєї манери поведінки та право здійснювати розвиток власної особистості, на невтручання в особисте життя⁷.

Воля особи означає гарантовану можливість реалізації фізичною особою її окремих конституційних прав та свобод як людини і громадянина; право ніким не бути примушеним робити те, що не передбачено законодавством; право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей (статті 19, 23 Конституції України). До означеної категорії прав і свобод належать: право

⁴ Кримінальне право України. (Загальна частина) : підруч. / [А. М. Бабенко, Ю. А. Вапсва, В. К. Гришук та ін.] ; за заг. ред. О. О. Бандурки. Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. С. 111.

⁵ Лащук Є. В. Поняття і структура об'єкта злочину. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики* : щорічний бюлетень / [за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. А. Музики]. Київ : КЮІ КНУВС, 2005. С. 198.

⁶ Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник / Под ред. проф. Е. Л. Стрельцова. Харьков : ООО Одиссей, 2002. С. 313.

⁷ Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А. В. Савченко, В. В. Кузнецов, О. Ф. Штанько. Київ : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. С. 333.

на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України); право на материнство, дитинство та батьківство (статті 51, 52 Конституції України); право на свободу дитини від будь-яких форм її експлуатації (ч. 2 ст. 52 Конституції України); право на невтручання в її особисте життя, свобода пересування і право на вільний вибір місця проживання (статті 32, 33 Конституції України)⁸.

Поняття «воля» в літературі досить часто співставляють з поняттям «свобода». Як зазначає Політова А. С., проблема свободи зводиться до питання: чи володіє людина свободою волі, тобто свободою вибору у здійсненні своїх вчинків. Сама ж воля у цьому сенсі означає свідоме і вільне прагнення людини до здійснення своєї мети, яка має для неї певну цінність. Воля особи протилежна імпульсивним прагненням, властива зрілій особі, яка повністю усвідомлює свої дії та передбачає їх наслідки. У юридичному плані термін «свобода» треба розглядати у трьох аспектах: 1) як стан суспільства, стан демократії у державі; 2) як суб'єктивна можливість певної поведінки у визначених законом сферах; 3) як можливість особи діяти за власним бажанням й інтересами, враховуючи права інших людей та інтереси суспільства. Крім того, свобода як стан суспільства означає, що воля людини є незалежною від волі інших, вона не є комусь підпорядкованою, і її правовий статус не залежить від волі інших. Також свобода означає і певний стан демократії у державі, коли йдеться про визнання загальнолюдських цінностей⁹.

Отже, свобода – це можливість особи за власним бажанням, виходячи із власних спонукань, інтересів, потреб, без застосування примусу, обирати свою лінію поведінки; воля – це можливість особи діяти у напрямку свідомо обраної мети. Тому не можна погодитися з позицією Дегтярьової І. В., що

⁸ Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2018. С. 235; Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [9-е вид., переробл. та доповн.]. Київ : Юрид. думка, 2012. С. 349.

⁹ Політова А. С. Кримінально-правова характеристика злочинів проти свободи особи за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Донецьк, 2007. С. 36.

поняття «воля» та «свобода» є тотожними поняттями¹⁰, адже, як випливає з вищесказаного, поняття «свобода» є ширшим за змістом, ніж поняття «воля».

Чинне законодавство не містить визначення понять гідності, честі, оскільки вони є морально-етичними категоріями й одночасно особистими немайновими правами, яким закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту¹¹. Стосовно визначенні змісту понять «честь» та «гідність» в юридичній літературі існує дві позиції: перша розглядає зазначені поняття як окремі категорії, друга їх ототожнює. Представники першої групи вважають, що «честь» – це сукупність моральних принципів, якими керується людина у своїй поведінці¹²; це та міра поваги, яку вона заслуговує¹³. Тобто, честь – це соціальна оцінка індивіда. Поняття «гідність» розглядається як самооцінка особистості, оцінка своїх моральних якостей; це усвідомлення особою як носієм сукупності певних моральних, світоглядних, професійних якостей своєї суспільної цінності, що створює у неї підстави для самоповаги¹⁴; гідність базується на праві кожної людини на повагу¹⁵.

Вчені, які ототожнюють поняття честі і гідності, розглядають честь як моральну самооцінку людини та її оцінку іншими людьми, а гідність – як наявність моральних якостей та самооцінку і оцінку суспільством¹⁶; роз'яснюють честь і гідність як основні моральні цінності та сукупність

¹⁰ Дегтярьова І. В. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом: кримінально-правова та кримінологічна характеристика і запобігання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2012. С. 49.

¹¹ Постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.

¹² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [9-е вид., переробл. та доповн.]. Київ : Юрид. думка, 2012. С. 353.

¹³ Храмцов О. М. Філософсько-етичний зміст понять честі та гідності особи та його значення для визначення їх об'єктами кримінально-правової охорони. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2005. № 31. С. 206.

¹⁴ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [9-е вид., переробл. та доповн.]. Київ : Юрид. думка, 2012. С. 350.

¹⁵ Храмцов О. М. Філософсько-етичний зміст понять честі та гідності особи та його значення для визначення їх об'єктами кримінально-правової охорони. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2005. № 31. С. 207.

¹⁶ Осадчий В. І. Гідність як об'єкт злочинного впливу на правоохоронну діяльність. *Актуальні проблеми розвитку суспільної думки і практики управління*. Київ : НАВСУ, 2000. С. 127.

моральних якостей людини¹⁷, як особисті невідчужувані немайнові блага, якими визначається усвідомлення особою свого громадсько-суспільного значення і визнання за нею цього значення суспільством¹⁸.

У поєднанні честі і гідності, що означає парне існування соціальних явищ, які суспільство намагається захистити за допомогою наявних правових засобів і процедур, є певна логіка, адже і в честі, і в гідності розкривається ціннісний аспект особистості, тільки в одному випадку як характеристика з позиції самої особи, а в іншому – як її характеристика з боку соціуму. Ці поняття хоча і відрізняються, але доповнюють одне одного у характеристиці особистості, що і зумовлює їх парне використання в нормопроектванні. Крім того, категорія «гідність» означає площину універсального в індивідуальній свідомості, що належить всім і кожному, а «честь» – площину індивідуального, часткового, відокремленого, особливого, відмінного від інших¹⁹.

Відповідно до п. 4 ППВСУ № 1 від 27.02.2009 р. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи», гідністю є визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності; честь – це позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло²⁰.

Охарактеризувавши поняття «волі, честі та гідності», необхідно розкрити власне бачення родового об'єкта даного кримінального правопорушення.

¹⁷ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук та ін. 3-є вид., перероб. та доп. Київ: Атіка, 2003. С. 480.

¹⁸ Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів: Навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Атіка, 2002. С. 185.

¹⁹ Гусарев С. Д. Розуміння категорій честі й гідності в теоретичній юриспруденції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 531.

²⁰ Постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.

На наш погляд, у разі використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом шкода її волі може спричинитися лише частково: малолітня дитина може сама обирати місцезнаходження чи вільно пересуватися. Згода випрошувати гроші, речі, інші матеріальні цінності у сторонніх осіб без примусу охоплюються аналізованим складом кримінального правопорушення. Але при використанні малолітньої дитини для заняття жебрацтвом їй певною мірою нав'язується воля винного щодо діяльності, яка виконується малолітньою дитиною – право на свободу вибору дитини обмежується.

Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом може призводити до негативних наслідків: ізоляції малолітньої дитини від спілкування з однолітками та родиною, позбавленні можливості навчання, творчого, художнього, духовного розвитку особистості. Припинення навчання заважає в подальшому здобути повну освіту та відповідну кваліфікацію; нестача спілкування та всебічного розвитку призводить до деградації особистості, замкнутості дитини. Отже, в майбутньому дитина перетворюється на дорослу людину з низькими самооцінкою та почуттям власної гідності, що заважатиме їй знайти належне місце в житті²¹.

Як свідчить аналіз понять «воля», «честь» та «гідність», використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом не спричиняє шкоду ані її честі, ані її гідності. Лише залежно від тривалості використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом та його наслідків можна оцінювати таке використання з точки зору спричинення шкідливих наслідків честі та гідності особи. Воля в результаті вчинення такого кримінального правопорушення може страждати частково. Гідність як самостійний об'єкт кримінально-правової охорони виокремлюється не у всіх випадках. Зазвичай, вчені шукають спеціальні аргументи на користь його існування (спрямованість

²¹ Доляновська І. М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2008. С. 65–66.

умислу домашнього насильства, специфіка цілеспрямованого характеру катування)²².

Варто підтримати позицію, що використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом є кримінальним правопорушенням, яке ставить під загрозу нормальний фізичний і моральний розвиток малолітньої дитини, а не її волю, честь чи гідність²³. Тому невірно трактувати волю, честь та гідність малолітньої дитини у якості родового об'єкта кримінального правопорушення тільки через традиційне його визначення, виходячи з назви III розділу Особливої частини КК, у якому дане кримінальне правопорушення міститься.

Натомість, видається доречним розглядати у якості родового об'єкта використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом сукупність конституційних прав та свобод на вільний розвиток особистості, яким під час вчинення кримінального правопорушення спричиняється шкода або які ставляться під небезпеку спричинення шкоди, на вільний розвиток особистості, закріплених у ст. 23 Конституції України. Саме тому родовим об'єктом аналізованого діяння повинні визнаватися суспільні відносини у вигляді сукупності конституційних прав і свобод на вільний розвиток особистості.

Наступний елемент тричленної класифікації об'єктів кримінального правопорушення – це безпосередній об'єкт, тобто ті конкретні суспільні відносини, яким або спричиняється шкода, або створюється загроза спричинення шкоди, або ним виступають соціальні цінності, на які посягає конкретна дія. Безпосередній об'єкт кримінальних правопорушень поділяється на види, в межах яких виділяють основний безпосередній та додатковий безпосередній об'єкти, який поділяється на додатковий обов'язковий і додатковий факультативний. Додатковим безпосереднім

²² Таволжанська Ю. С. Гідність особи як об'єкт кримінально-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 450.

²³ Дегтярьова І. В. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом: кримінально-правова та кримінологічна характеристика і запобігання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2012. С. 47.

об'єктом виступають тільки ті суспільні відносини, яким завжди завдається шкода (додатковий обов'язковий об'єкт) або виникає загроза її заподіяння (додатковий факультативний об'єкт). Важливо підкреслити, що таким об'єктом можуть бути лише відносини, поставлені законодавцем під охорону КК, тобто визначені як такий об'єкт самим законодавцем.

У юридичній літературі безпосередній об'єкт злочину визначають, як і при визначенні родового об'єкту, виходячи з назви розділу III Особливої частини КК та тих суспільних відносин, яким даний злочин завдає шкоду. Це можуть бути суспільні відносини, які гарантують право кожної людини на свободу, вільний розвиток особистості, освіту²⁴; забезпечують особисту волю дитини, її психічне здоров'я²⁵. Але, як правильно зазначає Долянська І. М., шкода перерахованим вище суспільним відносинам кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 150¹ КК, безпосередньо не спричиняється, а призводить до таких наслідків лише внаслідок використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, а не відразу після її початку²⁶. Слушною є думка, що безпосереднім об'єктом аналізованого кримінального правопорушення є суспільні відносини, які гарантують умови нормального розвитку, психічне та фізичне здоров'я дитини, її свободу від використання у будь-якій формі в асоціаліній діяльності²⁷.

Отже, пропонується основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 150¹ КК, визнавати відносини, що забезпечують нормальний фізичний та психічний розвиток малолітньої дитини, а також свободу від використання її в будь-якій формі асоціальної діяльності.

²⁴ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Під заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. Київ : ФОРУМ, 2001. С. 122.

²⁵ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук та ін. 3-є вид., перероб. та доп. Київ : Атіка, 2003. С. 432.

²⁶ Долянська І. М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2008. С. 67.

²⁷ Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Черня. Київ : Юрінком Інтер, 2018. С. 349.

Як зазначалося вище, однією з основних ознак аналізованого кримінального правопорушення є, поряд із завданням шкоди фізичному та психічному розвитку малолітньої дитини, позбавлення її можливості отримання якісної освіти. Адже діти, які використовуються для заняття жебрацтвом, не сприймають освіту як необхідну умову для свого майбутнього і тому деякі з них віддають перевагу асоціальній діяльності як можливості мати власні кошти. Це не може не позначитися на неналежному і нерегулярному відвідуванні навчального закладу та відсутності прагнення отримати якісну освіту. Тому використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом створює безпосередню загрозу шкоди їх освітньому рівню. Отже, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом аналізованого кримінального правопорушення необхідно розглядати суспільні відносини, які гарантують належний освітній рівень малолітніх дітей.

Через вплив на поведінку малолітньої дитини під час її використання для заняття жебрацтвом або у разі здійснення щодо неї приниження, погроз, будь-якого іншого виду примушування, у дитини страждають честь і гідність. Крім того, в результаті вчинення аналізованого кримінального правопорушення, шкода може спричинятися фізичному і психічному здоров'ю дитини. Це означає, що у разі, коли дії винного завдали шкоди здоров'ю дитини, вони можуть охоплюватись відповідною частиною ст. 150¹ КК і додаткової кваліфікації за статтями розділу II Особливої частини КК не потребують²⁸. Тому додатковим факультативним безпосереднім об'єктом використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом є суспільні відносини в сфері охорони фізичного і психічного здоров'я та честь і гідність малолітньої дитини.

Зважаючи на вищевикладене, виникають сумніви щодо доцільності розміщення аналізованого кримінального правопорушення саме у розділі III

²⁸ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [9-е вид., переробл. та доповн.]. Київ : Юрид. думка, 2012. С. 452.

«Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» Особливої частини КК. Ми схилиємося до думки, що дане кримінальне правопорушення необхідно помістити у розділ V Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» з наступних міркувань: норми даного розділу охороняють конституційні права і свободи людини, тому родовим об'єктом даної групи кримінальних правопорушень (V розділ Особливої частини КК) є сукупність конституційних прав та свобод людини та громадянина²⁹. Вище нами було визначено, що родовим об'єктом використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом є сукупність конституційних прав і свобод на вільний розвиток особистості, основним безпосереднім об'єктом – свобода малолітньої дитини від використання її в будь-якій формі асоціальної діяльності, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом – суспільні відносини, які гарантують належний освітній рівень малолітніх дітей.

Тому пропонується ст. 150¹ КК виключити із розділу III «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» і включити до розділу V Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» як ст. 169¹ КК, що обумовлюється відповідністю об'єкту посягання даного складу кримінального правопорушення тим діянням, які містяться у розділі V КК.

Висновки. Родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 150¹ КК, повинні визнаватися конституційні права і свободи щодо вільного розвитку особистості. Основним безпосереднім об'єктом є відносини, що забезпечують фізичний та психічний розвиток малолітньої дитини, свободу від використання її в будь-якій формі

²⁹ Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А. В. Савченко, В. В. Кузнецов, О. Ф. Штанько. Київ : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. С. 355; Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: учебник / Под ред. проф. Е. Л. Стрельцова. Харьков : ООО Одиссей, 2002. С. 331.

асоціальної діяльності. Додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом є відносини, які гарантують належний освітній рівень малолітніх дітей, а факультативним об'єктом – відносини в сфері охорони фізичного і психічного здоров'я, її честь і гідність.

На підставі вищевикладеного пропонується ст. 150¹ КК виключити із розділу III «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» і включити до розділу V Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» як ст. 169¹ КК, що обумовлюється відповідністю об'єкту посягання даного складу кримінального правопорушення тим діянням, які містяться у розділі V КК.

Список використаних джерел

1. Дегтярєва І. В. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом: кримінально-правова та кримінологічна характеристика і запобігання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2012. 207 с.
2. Доляновська І. М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2008. 228 с.
3. Ємельянов В. П. Дискусійні питання щодо визначення об'єкта злочину у кримінально-правовій науці. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. № 16. С. 172–182.
4. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Атіка, 2002. 640 с.
5. Кримінальне право України. (Загальна частина) : підруч. / [А. М. Бабенко, Ю. А. Вапсва, В. К. Грищук та ін.] ; за заг. ред. О. О. Бандурки. Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. 378 с.
6. Кримінальне право України: Загальна частина : [підруч.] / [Бажанов М. І., Баулін Ю. В., Борисов В. І. та ін.] ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. [2-ге вид., переробл. і допов.]. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 480 с.
7. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар : [у 2 т.] / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. [5-е вид., допов.]. Харків : Право, 2013. Т. 2 : Загальна частина. 2013. 568 с.
8. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1245 с.

9. Лашук Є. В. Поняття і структура об'єкта злочину. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики* : щорічний бюлетень / [за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. А. Музики]. Київ : КЮІ КНУВС, 2005. С. 197–208.
10. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України) : [моногр.]. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2006. 573 с.
11. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Під заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. Київ: ФОРУМ, 2001. 942 с.
12. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Грищук та ін. 3-є вид., перероб. та доп. Київ : Атіка, 2003. 1054 с.
13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [9-е вид., переробл. та доповн.]. Київ : Юрид. думка, 2012. 1316 с.
14. Осадчий В. І. Гідність як об'єкт злочинного впливу на правоохоронну діяльність. *Актуальні проблеми розвитку суспільної думки і практики управління*. Київ : НАВСУ, 2000. С. 126–129.
15. Політова А. С. Кримінально-правова характеристика злочинів проти свободи особи за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Донецьк, 2007. 241 с.
16. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.
17. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А. В. Савченко, В. В. Кузнєцов, О. Ф. Штанько. Київ : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2005. 640 с.
18. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник / Под ред. проф. Е. Л. Стрельцова. Харьков : ООО Одиссей, 2002. 672 с.
19. Храмцов О. М. Філософсько-етичний зміст понять честі та гідності особи та його значення для визначення їх об'єктами кримінально-правової охорони. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2005. № 31. С. 205–211.
20. Гусарєв С. Д. Розуміння категорій честі й гідності в теоретичній юриспруденції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 530–534.
21. Таволжанська Ю. С. Гідність особи як об'єкт кримінально-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 449–451.

REFERENCES

1. Dehtiarova, I.V. (2012). Vykorystannia malolitnoi dytyny dlia zaniattia zhebratstvom: kryminalno-pravova ta kryminolohichna kharakterystyka i zapobihannia. *PhD Thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Dolianovska, I.M. (2008). Kryminalna vidpovidalnist za ekspluatatsiiu ditei (analiz skladu zlochynu). *PhD Thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Yemielianov, V.P. (2007). Dyskusiini pytannia shchodo vyznachennia obiekta zlochynu u kryminalno-pravovii nautsi. *Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka)*, 16, 172–182 [in Ukrainian].
4. Korzhanskyi, M.Y. (2002). Kvalifikatsiia zlochyniv. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
5. Babenko, A.M., Vapsva, Yu.A., Hryshchuk, V.K. et al. (2011). Kryminalne pravo Ukrainy. (Zahalna chastyna). O.O. Bandurka (Ed.). Kharkiv: Vyd-vo KhNUVS [in Ukrainian].
6. Bazhanov, M.I., Baulin, Yu.V., Borysov, V.I. et al. (2005). Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna. M. I. Bazhanov, V. V. Stashys, V. Ya. Tatsii (Eds.). Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
7. Tatsii, V.Ya., Pshonka, V.P., Borysov, V.I., Tiutiuhin, V.I. (Eds.). (2013). Kryminalnyi kodeks Ukrainy: naukovo-praktychnyi komentar (Vols. 1–2). Kharkiv: Pravo. Vol. 2: Zahalna chastyna [in Ukrainian].
8. Dzhuzha, O.M., Savchenko, A.V., Cherniei, V.V. (Eds.). (2018). Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
9. Lashchuk, Ye.V. (2005). Poniattia i struktura obiekta zlochynu. Problemy penitentsiarnoi teorii i praktyky: shchorichniy biuleten. Kyiv: KIuI KNUVS [in Ukrainian].
10. Lykhova, S.Ya. (2006). Zlochyny u sferi realizatsii hromadianskykh, politychnykh ta sotsialnykh prav i svobod liudyny i hromadianyna (rozdil V Osoblyvoi chastyny KK Ukrainy). Kyiv: VPTs «Kyivskyi universytet» [in Ukrainian].
11. Potebenko, M.O., Honcharenko, V. H. (Eds.). (2001). Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Kyiv: FORUM [in Ukrainian].
12. Boiko, A.M., Brych, L.P., Hryshchuk, V.K. et al. (2003). Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
13. Melnyk, M.I., Khavroniuk, M.I. (Eds.). (2012). Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Kyiv: Yuryd. dumka [in Ukrainian].
14. Osadchyi, V.I. (2000). Hidnist yak ob'ekt zlochynnoho vplyvu na pravookhoronnu diialnist. Aktualni problemy rozvytku suspilnoi dumky i praktyky upravlinnia. Kyiv: NAVSU, 126–129 [in Ukrainian].

15. Politova, A. S. (2007). Kryminalno-pravova kharakterystyka zlochyniv proty svobody osoby za zakonodavstvom Ukrainy. *PhD Thesis*. Donetsk [in Ukrainian].

16. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 1 vid 27.02.2009 r. «Pro sudovu praktyku u spravakh pro zakhyst hidnosti ta chesti fizychnoi osoby, a takozh dilovoi reputatsii fizychnoi ta yurydychnoi osoby». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09/.

17. Savchenko, A.V., Kuznietsov, V.V., Shtanko, O.F. (2005). Suchasne kryminalne pravo Ukrainy: Kurs lektsii. Kyiv: Vyd. PALYVODA A.V. [in Ukrainian].

18. Streltsov, E.L. (Ed.). (2002). Uholovnoe pravo Ukrainy. Obshchaia y Osobennaia chasty. Kharkov: OOO Odyssei [in Russian].

19. Khramtsov, O.M. (2005). Filosofsko-etychnyi zmist poniat chesti ta hidnosti osoby ta yoho znachennia dlia vyznachennia yikh ob'ektamy kryminalno-pravovoi okhorony. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 31, 205–211 [in Ukrainian].

20. Husariev, S.D. (2022). Rozuminnia katehorii chesti y hidnosti v teoretychnii yurysprudentsii. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 12, 530–534 [in Ukrainian].

21. Tavolzhanska, Yu.S. (2022). Hidnist osoby yak ob'iekt kryminalno-pravovoi okhorony. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 9, 449–451 [in Ukrainian].

Poshtarenko Inna. Features of the object of the criminal offense provided for by Art. 150-1 of the Criminal Code of Ukraine

The article is devoted to the analysis of the object of the criminal offense provided for in Art. 150-1 of the Criminal Code of Ukraine "Using a minor child for begging." It is proposed to recognize the general object of the analyzed criminal offense as a set of constitutional rights and freedoms for the free development of the individual. The main direct object (relationships that ensure the normal physical and mental development of a minor child, as well as freedom from using it in any form of antisocial activity), an obligatory additional direct object (relationships that guarantee the appropriate educational level of minor children) is singled out. and optional additional immediate (relationships in the field of physical and mental health protection, as well as the honor and dignity of a minor child) objects of the criminal offense provided for in Art. 150-1 of the Criminal Code of Ukraine.

Dignity is defined as an understanding of the value of each physical person as a unique biopsychosocial value; honor - as a positive social evaluation of a person in the eyes of others, which is based on the conformity of his actions (behavior) with generally accepted ideas about good and evil. It has been proven, as evidenced by the analysis of the concepts of "will", "honour" and "dignity", that the use of a minor child for begging does not harm either his honor or his dignity.

It is proposed to recognize that the use of a minor child for begging is a criminal offense that endangers the normal physical and moral development of the minor child, and not his will, honor or dignity.

The location of the criminal offense provided for in Art. 150-1 of the Criminal Code, in the structure of the norms of the Criminal Code of Ukraine. To improve the norms of the current Criminal Code of Ukraine, a number of changes and additions have been proposed, taking into account the provisions of criminal law science regarding their expediency and justification.

Key words: *generic, main direct, mandatory additional direct and optional additional direct objects of criminal offense, minor child, begging, will, honor, dignity.*